

9 TOČK ZA ZASNOVO USPEŠNEGA KAVCIJSKEGA SISTEMA

Kaj mora vsebovati predpis o kavcijskem sistemu za embalažo pijač, da je ta uspešen in dosega svoj namen?

1. PREPROSTO IN PRAVIČNO

Kavcijski sistemi morajo biti preprosti in razumljivi za vse potrošnike. Mreža vračilnih točk v trgovinah mora biti široka, vračanje prazne embalaže mora postati rutina vsakdanjega življenja. Vračilne točke morajo biti od prebivalcev primerno oddaljene - v mestih nekoliko manj kot na podeželju.

Uspeh kavcijskega sistema je odvisen od motivacije in pripravljenosti ljudi za sodelovanje. Osredotočen mora biti na človeka in zagotavljati praktične spodbude, kot je na primer zagotovljeno takojšnje vračanje zneska kavcije. Sistemi vračanja v trgovine dosegajo najvišje stopnje zbiranja, v Evropi v povprečju 90 %.

Foto: Depozita lepakojuma Operators

2. CILJ 90 % ZBIranJA

Zakonodaja mora proizvajalcem predpisati visoke cilje zbiranja in kazni, če cilji niso doseženi. Predpisani cilji so ključni za visoko učinkovitost kavcijskega sistema, saj opredelijo skupni cilj za proizvajalce, trgovce in regulatorje ter spodbujajo sodelovanje. Najpomembneje pa je, da cilj 90 % zbiranja zagotavlja takšno zasnovo kavcijskega sistema, ki preprečuje nastajanje odpadkov, zmanjšuje količino smeti ter omogoča visoko stopnjo ponovne uporabe in recikliranja v zaprtem krogu. Takšen cilj že presegajo države, kot so Danska, Finska, Slovaška, Norveška, Litva.

Neambiciozni cilji se odražajo v nedostopni ali neučinkoviti mreži vračilnih točk, kar slabo vpliva na potrošnikovo izkušnjo. Po drugi strani pa imajo

proizvajalci in trgovci nižje systemske stroške in več sredstev iz naslova neizplačanih kavcij - kar pa seveda ni cilj sistema. Predpisani visoki cilji ločenega zbiranja spodbujajo proizvajalce, da dajo prednost optimizaciji uporabniške izkušnje in zagotovijo preprost dostop do vračilnih točk.

3. USTREZNA VIŠINA KAVCIJE

Poleg preprostega dostopa do vračilnih točk, je ustrezna višina kavcije enako pomembna spodbuda potrošnikom, da prazno embalažo vrnejo v trgovino. Dovolj visok znesek kavcije potrošnika ekonomsko spodbuja k recikliranju. Če je kavcija prenizka, potrošniki niso dovolj motivirani. Zakaj bi porabili čas in energijo za vračanje embalaže, če je izplačana kavcija tako nizka?

Izkušnje obstoječih kavcijskih sistemov so pokazale, da je v zakonodajo pomembno vgraditi mehanizem prilagajanja vrednosti kavcij v primeru, da stopnje vračanja padejo - ne glede na to, ali so predpisani cilji doseženi ali ne.

4. VKLJUČUJOČ KROŽNI SISTEM

Ločeno zbiranje mora zagotoviti neonesnažen in kakovosten material, uporaben za živilsko embalažo. Pa naj gre za zapiranje zank ponovne uporabe (steklenice, ki se očistijo in znova napolnijo) ali recikliranja (plastenk v plastenke in pločevink v pločevinke).

Embalaža pijač predstavlja tretjino smeti ob naših cestah, še več dragocenega materiala se izgubi v neakovostnem recikliranju, v sežigalnicah in na odlagališčih. Čeprav jo je preprosto reciklirati, je v obstoječem sistemu rumenih zabojnikov onesnažena zaradi mešanja z drugo embalažo in žal pogosto tudi z drugimi odpadki.

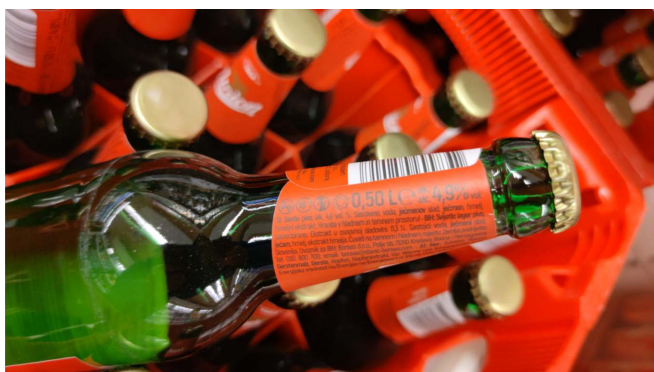
Celovit kavcijski sistem zajame čim več pijač ter vrst in velikosti embalaže. Potrošniki tako lažje razumejo sistem, ta deluje enako za vse proizvajalce, sistem ima zagotovljeno ekonomijo obsega in bistveno zmanjša količino komunalnih odpadkov.

5. FINANCIRANJE SISTEMA S STRANI PROIZVAJALCEV PIJAČ

Dobro zasnovani kavcijski sistemi temeljno na načelu proizvajalčeve razširjene odgovornosti, po katerem tisti, ki dajejo izdelke na trg, v polni meri financirajo ravnanje z odpadki iz teh izdelkov. Občinam in davkoplačevalcem ni več treba plačevati stroškov ravnanja za ta del odpadkov.

Proizvajalci so na tak način zavezani k upravljanju svojih izdelkov v celotnem življenjskem ciklu, kar spodbuja preoblikovanje embalaže na način, ki omogoča stroškovno učinkovito recikliranje ali ponovno uporabo. Kavcijski sistemi z najvišjimi deleži ločenega zbiranja imajo najnižje stroške embalažine za proizvajalce, kar je rezultat skrbne zasnove in naložb sistema. Zbrani material proizvajalcem pijač omogoča doseganje predpisanih ciljev ločenega zbiranja in vsebnosti reciklirane plastike v novih platenkah.

6. PRAVIČNO PLAČILO ZA STORITVE SISTEMA

Določiti je potrebno primerno višino povračil za trgovine, ki zagotavljajo, upravljajo in vzdržujejo vračilne točke kavcijskega sistema, saj sprejem in skladiščenje embalaže terja stroške. Vračilne točke so ključna točka kavcijskega sistema. Tam se embalaža prevzame od potrošnika in skladišči, preden se odpelje v zbirni center kavcijskega sistema.

Višino povračil je potrebno določiti na način, ki omogoča prilagodljivost na podlagi dejanskih stroškov storitve. Fiksno določanje povračil v zakonodaji politizira postopek in izpostavlja zakonodajalce lobiranju trgovcev na drobno, ki želijo zvišati povračila, in

proizvajalcev, ki nasprotujejo višanju njihovih stroškov. Lahko pa zakonodaja zaveže upravljavca sistema ali ustrezno državno institucijo / agencijo, da v določenem časovnem intervalu (letno ali polletno) v sodelovanju z upravljavci vračilnih točk pregleda povračila in tako zagotovi, da se prilagajajo spremenjenim pogojem.

7. JASNI SISTEMSKI STANDARDI IN FUNKCIJE

Neodvisno spremljanje in zaščitni ukrepi za izpolnjevanje zakonodajnih zahtev in standardov kavcijskega sistema akterjem omogoča:

1. umestitev izdelka na trg (oblikovanje za recikliranje, ustrezno označevanje kavcijske embalaže in črna koda),
2. dostopen in pravičen standard storitev,
3. administracija (obvezna registracija embalaže s črtno kodo in zbirka podatkov),
4. kavcija (pregledno evidentiranje/poročanje podatkov o denarnih in materialnih tokovih),
5. odvoz in recikliranje (pogodbe, recikliranje, lastništvo materiala),
6. izobraževanje in ozaveščanje (kampanje).

Z vnaprejšnjo opredelitvijo jasnih sistemskih standardov in funkcij lahko vsaka zainteresirana stran razume svoje vloge in odgovornosti v sistemu. Gornjih šest točk predstavlja ključna področja, kjer so takšni standardi in funkcije najbolj potrebni.

Uspešna vzpostavitev kavcijskega sistema se začne z načrtovanjem, označevanjem in registracijo embalaže v sistemu. Predpisane zahteve za ta korak povečujejo možnost, da embalaža čim dlje kroži v

Foto: Reloop

zaprtih snovnih zankah. Jasno označena in čitljiva embalaža potrošnikom olajša vračanje, upravljavcu sistema pa registracijo in natančno sledenje materialu ter kroženje kavcij znotraj sistema ter vračilo vplačanih kavcij potrošnikom.

Vzpostavitev in vzdrževanje registra podatkov o embalaži pijač prispeva k celovitosti sistema. Registracija vključuje informacije, kot so ime dobavitelja, ime izdelka, okus pijače, mere embalaže (tj. prostornina/višina/premer), vrsta in barva materiala ter črna koda. Zbiranje podatkov omogoča dobro delovanje kavcijskega sistema in zagotavlja, da upravljavec izpolnjuje svoje zakonske obveznosti. Uporaba informacijske tehnologije omogoča učinkovitejši sistem in pomaga preprečiti ali zmanjšati goljufije.

Učinkovito delovanje kavcijskega sistema temelji na pogodbah s ponudniki storitev, ki temeljijo na uspešnosti. Za uspeh programa je bistvenega pomena tudi vključevanje in obveščanje javnosti z letnimi poročili in trženjskimi kampanjami, ki so namenjeni javnosti.

8. POROČANJE PROIZVAJALCA

Učinkovito poročanje o prodaji pijač in zbrani embalaži temelji na odčitavanju črtnih kod na embalaži. Črna koda omogoča sledenje embalaži na poti skozi kavcijski sistem. Zbrani podatki so pomembni sami po sebi, njihova resnična vrednost pa je v tem, da predstavljajo osnovo za analize in poročila. Upravljavec sistema tako lahko natančno meri količino zbranega materiala, pa tudi zmanjša goljufije, zagotavlja preglednost, rezultate deli z javnostjo in omogoča višje stopnje ločenega zbiranja.

Črna koda in logotip kavcijskega sistema je odtisnjena na vsako embalažo in proizvajalec jo registrira pri upravljavcu sistema. Podatki se vnesejo v centralno podatkovno zbirko, oznake se preverijo, če jih prepozna oprema za zbiranje ali štetje.

Takšen postopek registracije in poročanja:

- omogoča, da se vsa vrnjena embalaža prešteje in preveri,
- preprečuje goljufije pri vračanju embalaže,

- omogoča spremljanje količin na vračilnih točkah, kar je v pomoč pri odkrivanju morebitnih nepravilnosti,
- omogoča preglednost vrnjenih količin in s tem natančno spremljanje stopnje zbiranja,
- omogoča pravilno zaračunavanje embalažnine proizvajalcem,
- zagotavlja, da se upravljavcem vračilnih točk plačajo ustrezne pristojbine za upravljanje in vzdrževanje.

Kavcijski sistem na tak način spodbuja pravičnejši, preglednejši in varnejši sistem:

- za proizvajalce je registracija pijač in embalaže enakopravna in omogoča pregleden pretok embalaže,
- oznake potrošnikom in trgovcem omogočajo prepoznavanje embalaže, ki je upravičena do povračila kavcij,
- register podatkov vladnim agencijam, ki nadzorujejo kavcijski sistem omogoča zmanjševanje deleža "free-ridinga" - embalaže, ki je lastniki blagovnih znamk ne poročajo kot dane na trg, s čemer se izognejo finančni odgovornosti za ravnanje z odpadki.

9. VLADNI NADZOR

Zakonodaja mora določiti vladne pristojnosti pri nadzoru, reviziji in doseganju predpisanih ciljev. Vsebovati mora dovolj visoke kazni, ki spodbujajo ustrezno poročanje, naložbe v učinkovitost in izboljšave sistema. Vlada mora imeti možnost, da zviša vrednost kavcije v primeru, da cilji kavcijskega sistema niso doseženi.

Kavcijski sistem je učinkovit, če so vzpostavljeni dosegljivi cilji in je vlada vključena v nadzor. Z ustrezno postavljenim sistemom od označevanja, vračanja, registracije in poročanja ter drugimi gornjimi priporočili, se zmanjša potreba po nadzoru. Kadar sistem ne dosega ciljev, pa mora imeti vlada možnost, da uveljavi strožji nadzor (npr. dodatno poročanje) in kazni (denarne kazni), s katerimi lahko sistem vrne na pravo pot. Vlada pa je lahko pri tem učinkovita le, če ima ustrezne vire za dobro opravljanje svoje nadzorne vloge.